

УДК 070:821(477)"1883/1973"-92:342
DOI 10.31494/2412-933X-2019-1-9-76-84

“STEPPE AND THE SEA, EVERYWHERE BEATEN PATH, EVERYWHERE GOLD AND GLORY”: EIDOLOGICAL COMPLEX IN THE SYSTEM OF STATE CREATIVE IDEAS OF DMITRY DONTSOV

“СТЕП І МОРЕ СКРІЗЬ БИТИЙ ШЛЯХ, СКРІЗЬ ЗОЛОТО, СЛАВА”: ЕЙДОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС У СИСТЕМІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ІДЕЙ ДМИТРА ДОНЦОВА

VIKTORIYA KOLKUTINA,
Doctor of Philology, Associate
Professor

ВІКТОРІЯ КОЛКУТІНА,
доктор філологічних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-3823-8415>
kolkutinav@ukr.net

National University “Odessa Law
Academy”,
✉ 23 Fontanskaya road,
Odessa, Ukraine, 65009

Національний університет
“Одеська юридична академія”
✉ вул. Фонтанська дорога, 23,
м. Одеса, Україна, 65009

Original manuscript received: August 17, 2019
Revised manuscript accepted: September 23, 2019

ABSTRACT

The article examines the eidological complex in the system of state-making ideas of Dmitry Dontsov, and substantiates the relationship between the imagery system of his essay and state-building ideas. The topic is relevant in view of the separate observations of the authors of the post-colonial period regarding the national philosophical interpretation of journalism in the 20-30 years of the twentieth century, the functional purpose and systematic analysis of leading characters in D. Dontsov's articles.

It is found that the publicist, proceeded from the specific Ukrainian realities, needs, demands, requests, though expressed ideological and insistence ideas, postulates, tendencies of his age. Dontsov formed and showed ways of nationalization and national assertion, without which the nation would not exist and would not survive. The concepts of the steppe and the sea, images of "living" or dirty land, the glory of the Cossacks were used by D. Dontsov in order to raise in the reader questions that are vital to the existence of a nation, and therefore the eidological system would encourage the return of individual personality and the whole demos on their own historical path.

As a result of the work, it is determined that Ukraine is the leading, cross-cutting basis, covering the dominant images of the steppe, sea, land, path, and the fundamental semantic concept. The motherland is conceived by the publicist as a pillar of existence, as a purely Ukrainian foundation that must be guarded, defended and protected. At the same time, it is also an image-code that is revealed not in isolation, but through a clearly defined philosophical-eschatological dichotomy: will / bondage, life / death, freedom / slavery, being on the Earth / eternal life, decline / revival.

The literary hero, being closely interrelated with the corresponding figurative structures, trenches or loses his own roots, since then the semantic ontological

meaning of the character of Ukraine is changed. It is literarily interpreted as a historical path that encompasses infinite time-space, where the lyrical hero ponders on the difficulties of choosing a personal road, on the expediency of the path, that was already chosen. The lyrical hero is being likened to its own state, which determines what historical path should be chosen.

Key words: *nationalism, Ukraine, nation-building, steppe, sea, path, glory.*

Осягаючи літературну есеїстику Д. Донцова як певну націософсько-герменевтичну систему з власними національно-екзистенціальними критеріями художності, з чіткими інтерпретаційними передсудженнями, з випрацьованою парадигмою методологічних мегаїдей (націоцентризмом, ідеалізмом, волюнтаризмом, героїзмом), – неважко помітити той ейдологічний комплекс, котрий допомагає розкритися системі державотворчих ідей публіциста. У контексті теми нашої розвідки особливо плідними вважаємо окремі спостереження авторів постколоніального періоду. Йдеться про дослідження стосовно інтелектуальної специфіки, багатогранності та глибини міркувань Д. Донцова як видатного націоналістичного мислителя (тобто, власне, націософа) Я. Дашкевича, В. Іванишина, П. Іванишина, Г. Сварник, С. Квіта. Слід вказати і на численні студії О. Багана, у яких репродукована цілком правомірна оцінка того етико-філософського мислення, що слугувало Д. Донцову за ідейну платформу та схарактеризована його літературознавча стратегія: “Зрозуміло, оцінки Д. Донцовим письменників є дещо однобічними, занадто категоричними. Однак не можна заперечити їх концептуальної правильності. У своїй творчості він не прагнув бути науковцем-фактографом (взагалі мав великий скепсис до філософії та культурної практики позитивізму), був есеїстом та ідеологом і тому прагнув створити лише яскраві візії, пробудити оптимістичні настрої, сформулювати переможні ідеї” (Баган, 2009: 138).

Однак, попри наявні літературознавчі, історичні, біографічні, філософські дослідження, не зрідка контроверсійні, націоцентрична сутність та багатогранність ейдологічного потенціалу його публіцистичної спадщини переважно залишилася поза увагою дослідників. А без системного аналізу провідних образів у статтях Д. Донцова чи навряд чи є можливим усвідомлення його державотворчих ідей.

Методи та методики дослідження. При вирішенні поставлених завдань домінантним, наскрізним методом стала герменевтика (передусім метод націософської (націоекзистенціальної) інтерпретації). У ході залучення цього методу були виявлені ейдологічний комплекс, котрий репрезентує масштабний образ України у літературно-критичних студіях публіциста. Націоналістична інтерпретація у суті своїй націологічна (націософська), але водночас й літературознавча з типовим для такого типу досвідів переважанням когерентно-смиислового рівня пізнання й оцінки над формально-естетичним, що дозволило нам вивчити образи ступу, моря, шляху тощо. Використовуючи цей метод, перед нами відкрилась перспектива змоделювати образ Шевченкового світу в рецепції публіциста.

Мета роботи – виявити і дослідити ейдологічний комплекс у системі державотворчих ідей Д. Донцова.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

окреслити шляхи трансформації образу природи у статті “Правда козацька у М. Гоголя”; визначити історіософське навантаження образу степу у книзі “Дух нашої давнини”; розкрити ейдологічну систему Шевченкових творів у рецепції есеїста; обґрунтувати взаємозв'язок між образною системою публіцистики Д. Донцова та його державотворчими ідеями.

Результати та дискусії. Культурно-духовні обрії націоналізму Д. Донцова привели до авторського трансформування національно-екзистенційної методології інтерпретування текстів. Витлумачення літературознавчого її різновиду – національно-екзистенційного – зумовили критика по-іншому трактувати, наприклад, усталені в літературознавстві традиційні поетичні засоби, прийоми, навіть образи. Як відомо, поетика художнього тексту передбачає висвітлення її основних складових: композиції, поетичного мовлення, стилістики, засобів характеротворення, функцій природи, художньої деталі щодо – тобто, цілісної системи творчого арсеналу письменника. З позиції публіциста, цей “інструментарій” перш за все мусить розкривати багатовимірний спектр націовідчуття письменника, а її елементи – частини його образного духу.

Наприклад, у статті “Правда козацька у М. Гоголя” есеїст переакцентував образ природи з фольклорного, етнографічного, фонумалюнка до провідного націотворчого, державно-будівничого концепту: “Та сама природа України, яка відкривала до неї шлях усім захланним сусідам, мала вплив і на формування національного характеру людності, – точніше його різних типів, нераз собі дуже суперечних” (Донцов, 2009 : 50). У контексті пошуку іманентних українській духовності літературних прийомів суттєво, визначально, абсолютно по-іншому інтерпретується функціональне призначення козацьких пісень, оновленою постає типологія образів: “Тип войовника, одчайдуха, мандрівного лицаря, нового варяга, будівничого держав, який тоді втілювався в типі козака, і – другий, отих “мирних слов'ян”, мирної людності, яка орала землю, плодилася, розмальовувала глечики, співала пісні і так чи інакше пристосовувалася до кожної правлячої верстви, чужої чи своєї, яку їй посилала історія Вирізняє Гоголь ті первні, як вони висловлені і в наших піснях...” (Донцов, 2009 : 362).

Козацькі пісні розглядаються як невід'ємні складові войовничого духу, і, водночас, як суттєві світоглядно-творчі компоненти формування “двох основних психічних типів”, двох стихій, “ідилічно спокійної й бурхливої”, котрі “бачить Гоголь навіть у нашій природі”. Іншого силового навантаження набуває музичне оформлення: одні звуки передають характер жінки: “Весна життя жінки, проведена із зелеліям війною лицарем, – проминула хутко. Все в її піснях – спогади і туга, виражені іноді сильно і різко”. Інша мелодія – граційна, легка, ніжна, яка “ледве торкається землі і наче пустує і грається звуками”, проте захоплений філософ бойовою, войовничою, сміливою музикою-піснею, звуки якої “прибирають мужнє обличчя, стають сильні, могутні, міцні; ... іноді ж звуки стають вільні і широкі, які велетенським помахом намагаються схопити всю безодню простору, а коли вслухається в них танцюра, то почувається велетом: уся його душа, вся істота його осувається, шириться до безмежжя...” (Донцов, 2009 : 362). У такий спосіб Д. Донцов послуговується новими методологічно-інтерпретаційними прийомами, відмінними від усталених у літературознавстві, демонструє власне

герменевтичне бачення духовних концептів універсуму М. Гоголя, нових, адекватних національній духовності. Цей підхід простежується упродовж усіх періодів творчої активності критика.

Як бачимо, публіцист хоча й виражав ідейно-настоеві думки, постулати, тенденції своєї доби, але виходив із питомих українських реалій, потреб, вимог, запитів, сформував і показав шляхи націєтворення і націєствердження, без яких нація не існуватиме і не виживатиме.

Книга “Дух нашої давнини” перенасичена дослідженнями княжих і козацьких літописів, давньоруської середньовічної літератури, зокрема, “Слова о полку Ігоревім”. Славнозвісна пам’ятка осмислена з історіософського аспекту. Дослідник діяхронічно занурюється у “буттєво-історичну сутність, сенс досліджуваного феномена” (Іванишин). Історія нещасливого походу Новгород-Сіверського князя Ігоря Святославовича проти половців перетворюється на виявлення й осмислення “спільного творчого духу, котрий створює національне надбання і визначає увесь розвиток нації” (Іванишин). Д. Донцов вивчає і виявляє суголосні з його часом “історії світоглядів” орачів і воїнів, питоми ознаки розвитку художнього портрактування національного буття, детально інтерпретує благородність, мужність і розум як найосновніші прикмети володарної верстви: “князі там відзначалися “кріпостою”, а серце їх “мужеством”” (Донцов, 1991 : 147). Він проголошує: “До таких же хижаків, до сірих вовків рівняє дружинників князя автор “Слова о полку Ігоревім” так само, як історик конкістадорів іспанських пише, що були вони “з породи драпіжних яструбів”. Була це окрема, благодорна порода людей...” (Донцов, 1991 : 156).

“Герменевтичний потенціал” (Е. Грш) мислителя постає як діяхронічна методологічна модель розуміння художнього тексту як висвітлення національно-екзистенційних доміант й інтерпретаційних можливостей шляхів розвитку сучасного йому українського письменства на засадах осмислення основних категорій минувшини: кастового розподілу суспільства, “психологічного обличчя” і “формотворчих ідей” провідної верстви, елітарності, акції-боротьби як націоцентричного способу мислення й практичного способу здобуття незалежності. Водночас, ці вектори дозволили публіцисту ефективно і по-новітньому, свіжо й оригінально представити невичерпний діапазон засобів поетики, що свідчить про глибокі смислоінтерпретуальні герменевтичні можливості художнього слова.

Так, акватична ейдологічна система образів – це переакцентовані Д. Донцовим усталені, як правило, фольклорні традиційні поетикальні засоби: “Степ “Слова о полку Ігоревім” – це не розмірний степ хлібороба з жайворонками і з ясином сонечком, з безхмарним небом, і морем золотої пшениці, розманіжений, приспаний і сонний. Це інший степ, де чутно звіриний свист, де вовки грозять по яругах, де клекотять орли, на кості звірів скликають, де лисиці брешуть на червлені щити, де самі люди не поволі, мов віл, тупають за плугом, лиш скачуть, як сірі вовки. Це грізний степ, де чорні хмари з моря йдуть, де трепещуть сині молнії, де в напруженні чекають дружинники і вої грому великого. Не прозора, а мутно в цім степу ріки течуть, не ратаї гомонять, лиш вороння криче, трупи собі ділячи. Не орачі жнуть в цім степу золоте жито, лиш воїни збирають красні

дівки половецької й оксамити. Це степ особливих орачів, що замість плуга плугатаря несуть меч оборонця, або наїзника. Снопи ці степовики стелять головами, молотять не ціпами, а списами, на тоці не колосся кладуть, а життя своє, а віють не зерно від полови, а душу від тіла. В їх поезії не про борозни говориться, лиш про яруги, не про рало, а про шаблі і луки. Ніч у цім степу старокнязівським не співає соловієм, лише стогне грозою, а птаство не колоски видзьобує на ланах, лише очі поляглим у полі [...]. Був це трагічний, бо повний небезпек для воїна, степ борців і смерті, не ідилічний степ серпа й коси [...]. У степу войовників не чуно пошуму нив, лиш свисти стріла, а жита не цілують вони, лиш часто топчуть кінськими копитами. До Дону біжать вони не води напитися, коні напувати чи коноплі мочити або рибу ловити, лише щоб шоломом його зачерпнути. Поле войовника не тинами, а червленими щитами перегороджено, а мости мостили в цім “узорчі половецькими”, а гати гатили дорогими шатами. Це була чорна земля, кулями засіяна, не бороною, а білим тілом зволочена, не водою, а кров'ю сплочена, як співаєється в Думах і в “Слові о полку Ігоревім”. У цих обох уявах, в обох картинах степу, таких протилежних і не подібних до себе, відбивається і спосіб життя, і спосіб думання, і мрії і задуми, і цілі й завдання таких різних між собою каст – касті панівної і касті підвладної” (Донцов, 1991 : 244).

Предмет донцовського шевченкознавчого дослідження герменевтично можна окреслити як цілісний комплекс, котрий конститує основу структуру національного сенсу буття та особливо виразно репрезентований у шевченкознавчих студіях автора.

Синтез національного й романтичного, втілений в історіософській парадигмі Д. Донцова, актуалізував суспільно-політичні мотиви творчості українських письменників. Аксиологічним центром у поетичному світі Т. Шевченка він вважав ключовий духовно та емоційно наснажений ідеообраз України, що виступає стрижнем-провідником думок, ідей, поглядів художньої системи поета.

Від спостережливого погляду Д. Донцова не сховалося Шевченкове візуальне сприйняття світу. Відомо, що зорові враження від подорожей Україною в 1843 і 1845 роках кардинально змінили свідомість поета, спричинили появу спочатку ряду малярських творів (а згодом вже поетичних), у яких він моделював сучасну йому дійсність. Можна припустити, що Д. Донцов (хоч і повсякчасно на цьому не наголошує) враховує малярську уяву автора, в основі якої – перевага зорового погляду на реальну дійсність, концепти моря, садка, сонця або хати: “Йому хочеться бачити, “як сонечко сяє”, як “грає море”, як співає птах, як гомонить байрак (“Гайдамаки)” (Донцов, 2009 : 160) (курсив наш. – В. К.).

Герменевт, занурюючись у глибини історіософії Т. Шевченка, осягнув його розуміння історії, символізоване морем: від екзистенційної риси індивідуально-авторської поетики, від кореляту психологічного стану та настрою героїв-лицарів до виразного виражально-зображального літературно-музичного топосу.

Спостереження дослідника над зоровою тропікою дає змогу розглядати ейдологічну систему не осібно, не як важливі художні штрихи духовного портрета героїв або компоненти ідилічної природи, а в сукупності – як єдину, цілісну, широкоформатну картину, де органічно

перетинаються сонце–море–птах–байрак. Візуальна масштабність увиразнює світогляд Т. Шевченка, якому, на думку Д. Донцова, не властива хуторянська ідилія і “так зване демократичне щастя” (Донцов, 2009 : 160). Тому дослідник ніколи не тлумачить образність з погляду ідейно-тематичної площини або сюжетно-композиційної побудови, не аналізує естетичну природу та ґенезу інших образів, місяця або зірниць. Він розглядає провідні націософські ідейно-художні концепти задля відтворення “неплебейського”, націоцентричного світогляду Т. Шевченка.

Шевченковознавчі студії Д. Донцова абсорбували філософію національної ідеї. Як ідеолог, публіцист усвідомлював, що в часи бездержавності майже завжди консолідуючу роль брало на себе мистецтво слова. Його національний месіанізм (визначення С. Квіта) трансформується в літературознавчу площину. Національна ідея в донцовському уявленні покликана зрушити, оновити, реформувати суспільство, здатна стати стимулом творення ідеального, нового самодостатнього світу, всіляко коректуючи й виправляючи недоліки старого.

Ейдологічна система Шевченкових творів має “рухливий”, динамічний та взаємо-зворотний характер. Вона складається з взаємопов’язаних між собою елементів, які можна узгодити, з’ясувавши провідні ідеї, концепти або мотиви творчості. Наприклад, до узагальненого образу “покірний народ” можна віднести збірний образ землероба (хлібороба). У другому пункті статті через цей образ проступає символічний концепт землі у вірші “Чигрине, Чигрине” та у незакінченій історичній трагедії “Никита Гайдай”. Дослідник переконує читача, що герой-землероб, який лише “оре землю” (Донцов, 1935 : 97) задля своєї мирної праці та животіння – це предстваник “плебейського кодексу ідеї” (курсив наш. – В. К.). Такий “ратай” спроможний тільки “жито сіяти”, “нести косу в росу”, “аби добра була для городу”, як герої І. Франка (“Наймит”) та Г. Косяченка (ні прикладів творів, ні героїв цього поета Д. Донцов не наводить), тому що в землі вони вбачають лише привід для зітхання та бездіяльності. Д. Донцов вважає, що образ землі – це теж образ, але неживого клаптика земної поверхні, який символізує лише покуту й рабство. Інша річ – образ “живої” землі, на якій “орали списками” “татарські ребра”. Для Т. Шевченка, на погляд дослідника, – це “свята пращів земля” (Донцов, 1935 : 98), напосна їхньою кров’ю.

Есеїст моделює концепт землі ширше, залучає не тільки Шевченкові, Франкові образи, полемізує з “підсоветськими літературними плебеями” (називає І. Кулика, А. Шмигельського), використовує біблійні образи Сави та Якова: “Хто любив землю через кров і предків, того амбіцією було не випустити спадщини предків з рук. Хто любив її з утилітарних причин (“аби добра була для городу”), – той сю спадщину легко випускав: за обіцянки, за миску сочевиці. Як підсоветські літературні плебеї, що уступали право первородства “цирому, мудрому Ленінові”, за те, що – “чабанам дав землі й баранців” взаміну за уступлення йому влади над собою (І. Кулик, Карчай, Гарт, 1028, 1). Як і сав право первородства Якову. Не дурно Біблія оповідає, що і сав був “орачем”, а Яків – “мешкав в шатрах”” (Донцов, 1935 : 98).

Головний редактор “Літературно-Наукового Вісника” ставив перед собою націософські завдання: сформувати світогляд пересічного українця

та наблизити світобачення Т. Шевченка до сучасності. Публіцист максимально виразно окреслює трагічні сторінки українського народу задля того, щоб гранично точно, контрастно передати байдужість, пасивність, бездуховність поетів-сучасників. Їх спотворений образ, образ суцільних, національно безтурботних і бездіяльних, герменевтично розкутий і у такий спосіб виступає пересторогою для звичайного українця-сучасника, сповненого турботою і пізнанням власного тут-буття.

Якщо звернутися до ранніх творів Т. Шевченка, то варто зазначити, що в поемі “Тарасова ніч” – це складова єдиного цілісного континууму, бо невід’ємний від образів гір, поля, долі, віри, могил (Шевченко 2008: 37); у поезії “До Основ’яненка” море виступає у двох значеннях: це метафоричний образ (бо “кров ляха, татарина” “морем червоніла” (Шевченко 2008: 52)) та персоніфікований (Шевченко 2008: 53). Цей образ зустрічається в “Тополі” (Шевченко 2008: 46), “Думці” (Шевченко 2008: 11), “Тяжко, важко в світі жити” (Шевченко 2008: 13), “Н. Маркевичу” (Шевченко 2008: 56), “Тече вода в синє море” (Шевченко 2008: 11), – фактично, в усіх ранніх творах Кобзаря; яскраво виявлений у творах Т. Шевченка більш пізнього періоду (циклу “В казематі” та в поезіях 1860 років, у віршах “Не спалося, а ніч – як море”, “Сон” (“Гори мої високі”), у поемі “Марина” тощо).

Важливо зупинитися й на концептові слави. До компетенції націософії належить з’ясування сутності національної слави. У четвертій тезі своєї праці Д. Донцов інтерпретує “головний імпульс”, що надихнув “поетів патос”, – концепт слави, посилається на твори “Сон” (“На панщині пшеницю жала”), “Розрита могила”, “Гоголю”, “Гайдамаки”, “Тарасова ніч”, “Доля”, “Гамалія”, “Давидові псалми”. Літературознавець детально виокремлює шляхетну славу; славу, здобуту кров’ю; славу-заповідь; славу-імпульс до дій; бажання слави. Увесь цей спектр слави властивий лише “герою-лицарю”, який “не хотів би покинути цей світ безславним” (Донцов, 1935 : 98), тому здобуває її кров’ю.

На нашу думку, історичні персонажі дотичні до окреслення України як фундаментального основообразу та відповідно тому домінують і функціонують екзистенціали свободи й слави. У такий спосіб прочитується національний сенс, закорінений у батьківщину як власне буття. Відтоді козацтво, козацька людина уособлює вільну людину і відповідає націотворчому ідеалові.

Вивчаючи полісемантичні ознаки образу слави, дослідник опосередковано і фрагментарно говорить про “останню сорочку” (“Розрита могила”), “дитину голодну”, про матір, яка “жала на панщині” (“Сон”) та запевняє, що це Т. Шевченко написав “як дань своєму століттю” (Донцов, 1935 : 99).

Концепти степу і моря, образи “живої” чи сплундрованої землі, слава козацька вжиті Д. Донцовим задля того, щоб порушити в рецепції читача смисложиттєві для буття національної спільноти питання, тому й ейдологічна система спонукатиме повернути людину і народ на власний історичний шлях. У деяких літературно-критичних статтях думка публіциста сягає й інших аспектів: шлях – це й напрям до оновлення української літератури. Важливим аргументом, який підтверджує цю тезу, на наш погляд, є часто вживаний ним концепт шляху, котрий конденсує в собі, у межах герменевтичної актуалізації, питомо українську ознаку,

символ, властивість, з одного боку, і моделює абсолютно інші конотації, часто протилежний сенс, нерідко у західноєвропейському контексті, з іншого. Наприклад, в есе “Крок вперед” шлях не лише означає відстань, траєкторію розвитку (або занепаду), котрий має подолати українська література, це і “просторовий укажчик”, що передає дистанцію до кращих зразків світового письменства, (як, наприклад, Д. Донцов спостерігає у творчості Бічер Стоу, що, за словами Лінкольна, “викликала велику війну” між “Північчю і Полуднем”); це тягіння до ідеалу, можливо, і “через широке море крові”; це і духовний шлях-поступ, шлях-оновлення, шлях-міфологема. І нехай по цьому шляхові виходить крокувати раз вперед, двічі назад, в рецепції публіциста він свідчить про щире бажання оновити українське письменство, відійти від невиразного змісту (коли “образи потускли, барви поблекли, теми уодностайнилились, а виходу не видно” (Донцов, 2009 : 248)), вилікувати від “філантропізму” та переконує в широкій всебічній освіченості, обізнаності Д. Донцова у різних галузях.

Висновки. Дослідивши ейдологічний комплекс у системі державотворчих ідей Д.Донцова, можна резюмувати, що провідним, наскрізним основообразом виступає Україна, що охоплює усі вказані домінуючі образи, виступає фундаментальним смисловим концептом. Батьківщина осмислена публіцистом як опора екзистенції, як суто українська основа, яку потрібно боронити, захищати й охороняти. Воднораз – це ще й образ-код, який розкривається не ізольовано, а через чітко окреслену філософсько-есхатологічну дихотомію: воля/неволя, життя/смерть, свобода/рабство, буття земне/вічне життя, занепад/відродження.

Літературний герой, перебуваючись у тісних взаємозв'язках з відповідними образними структурами, закорінюється або ж утрачає власні корені, відтоді й змінюється смислове онтологічне навантаження образу України, що літературно інтерпретується як історичний шлях, який охоплює безмежний часо-простір, де ліричний герой онтологічно розмислює над складнощами вибору особистісної дороги, над доцільністю вже обраного шляху і уподібнюється власній державі, яка історично здійснюється, визначається, яким історичним шляхом їй крокувати. Розкуті, символічні, персоніфіковані образи “степоу і моря” “скрізь битий шлях, скрізь золото” козацьких перемог – це заклик повернутися до власної національної самості, це поштовх до роздумів щодо порятунку нації, тієї духовної спільноти, об'єднаної волелюбними прагненнями й сподіваннями. А, можливо, доцільно їх надалі дослідити як *один*, цілісний, державотворчий непорушний образ, котрий розкриє націотворчу ідею публіциста? Очевидно, це привід замислитися над темою наступних наукових досліджень.

Література

1. Баган О. Вісниківство як понадчасовий феномен: ідеологія, естетика, настроєвість / О. Баган. – Вісниківство. Літературна традиція та ідеї. – Дрогобич: КОЛО, 2009. – С. 6–49.
2. Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Дрогобич: Відродження, 1991. – 341 с.
3. Донцов Д. Козак з мільона свинопасів / Д. Донцов // Вісник. – 1935. – Річник 3. – Т. 2. – Книжника 5. – С.97–106.

4. Донцов Д. Літературна есеїстика: [монографія] / Д. Донцов. – Дрогобич : Відродження, 2010. – 688 с.
5. Іванишин П. Методологічні аспекти вивчення українського націоналістичного руху: національно-екзистенціальна перспектива [Електронний ресурс] / П. Іванишин. – Режим доступу: // <http://dontsov-nic.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=63>
6. Шевченко Т. Кобзар [Текст] / Тарас Шевченко. – Донецьк : БАО, 2008. – 480 с.

References

1. Bagan, O. (2009). *Visnykivstvo yak ponadchasovyj fenomen: ideologiya, estetyka, nastroyevist* [Bulletin as a timely phenomenon: ideology, aesthetics, mood], pp.6-49. Drogobych: KOLO [in Ukrainian].
2. Dontsov, D. (1991). *Dux nashoyi davnyny* [The spirit of our antiquity]. Drogobych: Vidrodzhennia [in Ukrainian].
3. Dontsov, D. (1935). “Kozak z miliona svynopasiv” [Kozak z millions svynopasiv]. *Visnyk, knuzhka 3, pichnyk 5*, vol. 2, 97-106 [in Ukrainian].
4. Dontsov, D. (2009). *Literaturna eseistyka* [Literary essays]. Drogobych: Vidrodzhennia [in Ukrainian].
5. Ivanyshyn, V. *Metodologichni aspekty vyvchennya ukrayinskogo nacionalistychnogo ruhu: nacionalno-ekzystalna perspektyva* [Methodological Aspects of Studying the Ukrainian Nationalist Movement: A National-Existential Perspective]. Available at: <http://dontsov-nic.org.ua/index.php?m=content&d=view&cid=63> [in Ukrainian].
6. Shevchenko, T. (2008). *Kobzar* [Kobzar]. Doneczk : BAO [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується ейдологічний комплекс у системі державотворчих ідей Дмитра Донцова, обернутувано взаємозв'язок між образною системою його есеїстики та державотворчими ідеями. Тема актуальна з огляду на окремі спостереження авторів постколоніального періоду щодо націософського трактування публіцистики 20-30 років ХХ століття, функціонального призначення та системного аналізу провідних образів у статтях Д. Донцова.

З'ясовано, що публіцист хоча й виражає ідейно-настанові думки, постулати, тенденції своєї доби, але виходив із питомих українських реалій, потреб, вимог, запитів, сформував і показав шляхи націєтворення і націєствердження, без яких нація не існуватиме і не виживатиме. Концепти стелю і моря, образи “живої” чи сплюндрованої землі, слава козацька вжиті Д.Донцовим задля того, щоб порушити в рецепції читача смисложиттєві для буття національної спільноти питання, тому й ейдологічна система спонукатиме повернути людину і народ на власний історичний шлях.

У результаті роботи визначено, що провідним, наскрізним основообразом виступає Україна, що охоплює праналізовані в статті домінуючі образи стелю, моря, землі, шляху та виступає фундаментальним смисловим концептом. Батьківщина осмислена публіцистом як опора екзистенції, як суто українська основа, яку потрібно боронити, захищати й охороняти. Воднораз – це ще й образ-код, який розкривається не ізольовано, а через чітко окреслену філософсько-есхатологічну дихотомію: воля/невольа, життя/смерть, свобода/рабство, буття земне/вічне життя, занепад/відродження.

Літературний герой, перебуваючись у тісних взаємозв'язках з відповідними образними структурами, закорінюється або ж утрачає власні корені, відтоді й змінюється смислове онтологічне навантаження образу України, що літературно інтерпретується як історичний шлях, який охоплює безмежний часо-простір, де ліричний герой онтологічно розмислює над складнощами вибору особистісної дороги, над доцільністю вже обраного шляху і уподібнюється власній державі, яка історично здійснюється, визначається, яким історичним шляхом їй крокувати.

Ключові слова: націоналізм, Україна, націєтворення, стелю, море, шлях, слава.